

บทบาทประธานอาเซียนปี ๒๕๖๒: ความท้าทายของไทยและภูมิภาค

ภายหลังการรับมอบหน้าที่ประธานอาเซียนอย่างเป็นทางการจาก นายลี เซียน ลุง นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ เมื่อ ๑๕ พ.ย.๖๑ ในช่วงสิ้นสุดการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ ๓๓ ณ ประเทศสิงคโปร์ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศแนวคิดหลักสำหรับการเป็นประธานอาเซียนในปี ๒๕๖๒ คือ “Advancing Partnership for Sustainability” หรือ “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน” ซึ่งการดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนของไทยจะเริ่มตั้งแต่ ๑ ม.ค.๖๒ และมีวาระ ๑ ปี การได้รับบทบาทเป็น “ประธานอาเซียน” นับว่ามีความสำคัญต่อความเปลี่ยนแปลง และบทบาทของประเทศไทยในระดับภูมิภาคอย่างยิ่ง ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ฯ ในฐานะคลังสมองของกองทัพ เล็งเห็นถึงความสำคัญและความท้าทายดังกล่าว จึงได้จัดการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒ เรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี ๒๕๖๒” ขึ้น ผลจากการสนทนา ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทาย ที่จะเกิดขึ้นในห้วงที่ไทยรับตำแหน่งประธานอาเซียน และประเด็นสำคัญที่อาเซียนและไทยควรร่วมกันผลักดันให้ประสบความสำเร็จ

การสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒ เรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี ๒๕๖๒” ได้รับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากวิทยากรที่มาจากหน่วยงานคลังสมองของมหาวิทยาลัย และหน่วยงานคลังสมองในหน่วยงานราชการ รวมทั้งผู้เข้าร่วมการสนทนา ที่เป็นผู้แทนเหล่าทัพ ผู้แทนหน่วยงานด้านความมั่นคง และหน่วยงานพลเรือนที่เกี่ยวข้อง ผลการสนทนา นับเป็นข้อเสนอแนะสำคัญให้กับรัฐบาล กองทัพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้ผลักดันให้แนวคิดการประชุม (theme) และประเด็นสำคัญที่จะเสนอให้อาเซียนร่วมกันผลักดันให้ประสบความสำเร็จ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

♦ แนวคิด “Advancing Partnership for Sustainability หรือ ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน”

Advancing Partnership for Sustainability หรือในชื่อภาษาไทย ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน หมายถึง การที่อาเซียนจะต้องร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างกันในทุกภาคส่วน และร่วมมือบนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งภาคภายในภูมิภาคและประชาคมโลก เพื่อก้าวไปข้างหน้าด้วยกันอย่างมีพลวัต สู่อนาคตที่มีความยั่งยืนในทุกมิติ ซึ่งแนวทางนี้จะนำมาซึ่งความกินดีอยู่ดีและสันติสุขของประชาชนอาเซียน ทั้งนี้ สามารถอธิบายแนวคิดหลักในแต่ละคำได้ดังนี้

“Advancing” หมายถึงการมองและก้าวไปด้วยกันสู่ออนาคตอย่างมีพลวัตใช้ประโยชน์จากวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ ๔ และสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันควบคู่ไปกับการสร้างระบบภูมิคุ้มกันจากเทคโนโลยีก้าวกระโดด (disruptive technologies) และความท้าทายต่าง ๆ ในอนาคต โดยเป้าหมายยุทธศาสตร์สำคัญ คือ การมองไปข้างหน้าสู่การมีดิจิทัลอาเซียน (Digital ASEAN)

“Partnership” หมายถึงการสร้างความเป็นหุ้นส่วนภายในอาเซียนและกับประชาคมโลก รวมทั้งประเทศคู่เจรจา โดยมีตัวขับเคลื่อนสำคัญ คือ การส่งเสริมความเชื่อมโยงในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ด้านกฎระเบียบ และระหว่างประชาชน ตลอดจนส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ความเชื่อมโยงต่าง ๆ ในภูมิภาค (connecting the connectivities) โดยเป้าหมายยุทธศาสตร์สำคัญ คือ การสร้างอาเซียนที่ไร้รอยต่อ (Seamless ASEAN)

“Sustainability” หมายถึงการสร้างความยั่งยืนในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นความมั่นคงที่ยั่งยืน (sustainable security) ซึ่งประกอบด้วยการมีความไว้วางใจในระดับยุทธศาสตร์ (strategic trust) ความยั่งยืนด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการพัฒนาที่ยั่งยืน และความยั่งยืนด้านความมั่นคงของมนุษย์ โดยไทยและอาเซียนควรเน้นย้ำความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในอาเซียน ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นเอกภาพ และจะส่งเสริมความเป็นแกนกลาง หรือบทบาทนำ (centrality) ของอาเซียนต่อไป

พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา รับมอบหน้าที่ประธานอาเซียนอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ จากนายลี เซียน ลุง นายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ เมื่อ ๑๕ พ.ย.๖๑

แนวคิดหลักสำหรับการเป็นประธานอาเซียนของไทย

- “Advancing Partnership for Sustainability”
- “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน”

ASEAN
THAILAND 2019
ADVANCING PARTNERSHIP
FOR SUSTAINABILITY

• ตราสัญลักษณ์ : พวงมาลัย

♦ สถานการณ์ แนวโน้ม ความท้าทายสำคัญ ในห้วงที่ไทยรับตำแหน่งประธานอาเซียน¹

ประเด็นปัญหาภัยคุกคามและผลกระทบความมั่นคงในภูมิภาค (regional security issues) ในปัจจุบันและอนาคตยังคงเป็นประเด็นที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก อันได้แก่ ๑) ปัญหาความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ เช่น สหรัฐฯ จีน ๒) ปัญหาความขัดแย้งในภูมิภาค เช่น ทะเลจีนใต้ ทะเลจีนตะวันออก และ ๓) ปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ เช่น ปัญหาการก่อการร้าย cyber warfare การค้ามนุษย์ข้ามชาติ ยาเสพติดข้ามชาติ ภัยพิบัติ เป็นต้น

ด้านสถาปัตยกรรมความมั่นคงในภูมิภาค (regional security architecture) หรือระบบ/ระเบียบความมั่นคงในภูมิภาค จะมีความเป็นไปได้ใน ๔ สถานการณ์ (scenarios) ได้แก่ ๑) US hegemony กล่าวคือ ระบบความมั่นคงในภูมิภาคจะมีสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจต่อไป ๒) Chinese hegemony กล่าวคือ จีนจะสามารถผงาดเป็นมหาอำนาจของภูมิภาคทั้งด้านความมั่นคงทางทหารและเศรษฐกิจ ๓) ASEAN as a core of regional security architecture กล่าวคือ อาเซียนจะกลายเป็นแกนกลางของสถาปัตยกรรมความมั่นคงในภูมิภาค และ ๔) Multipolar system กล่าวคือ ระบบความมั่นคงทางภูมิภาคแบบหลายขั้ว ที่จะมีตัวแสดงสำคัญ เช่น สหรัฐฯ จีน อาเซียน ญี่ปุ่น อินเดีย ออสเตรเลีย เป็นต้น ขั้วอำนาจต่างๆ เหล่านี้ต่างถ่วงดุลอำนาจกัน (Balance of power) ซึ่งอาเซียนก็นับเป็นขั้วอำนาจหนึ่งในระบบหลายขั้วอำนาจ จึงนับว่าอาเซียนกำลังมีบทบาททางด้านความมั่นคงมากขึ้นเรื่อยๆ และจะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้จัดสมดุล (balancer) ระหว่างมหาอำนาจ ๒ ขั้ว คือ สหรัฐฯ และจีน

♦ ประเด็นสำคัญที่อาเซียนและไทยควรร่วมกันผลักดันให้ประสบความสำเร็จ²

๑. อาเซียนควรร่วมกันการสร้างดุลยภาพระหว่างขั้วอำนาจระหว่างสหรัฐฯ และจีน โดยประเทศสมาชิกอาเซียนควรหลีกเลี่ยงการเจรจาแบบทวิภาคีกับประเทศมหาอำนาจ แต่ควรแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยการเจรจาแบบพหุภาคี เพื่อสร้างอำนาจการต่อรอง และสร้างความยืดหยุ่นในการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน

๒. ควรผลักดันให้การเจรจาความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ที่ประกอบด้วยอาเซียน ๑๐ ประเทศกับ ๖ ประเทศคู่ค้า ซึ่งได้แก่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ให้แล้วเสร็จและสามารถลงนามความตกลงร่วมกันให้ได้ ซึ่งหากไทยสามารถทำได้สำเร็จก็จะทำให้ RCEP เป็นตลาดการค้าและการลงทุนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก ครอบคลุม ๑ ใน ๓ ของเศรษฐกิจโลก และมีประชากรรวมกันกว่า ๓.๕ พันล้านคน

๓. ควรผลักดันให้อาเซียนมีกองทุนเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Infrastructure Fund: AIF) ที่ครอบคลุม โดยเร่งรัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในและระหว่างพรมแดนของประเทศสมาชิกอาเซียน ส่งเสริมการใช้เงินออมของอาเซียนในการสนับสนุนทางการเงิน

สำหรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าว และผลักดันให้มีการออกพันธบัตรที่ธนาคารกลางสามารถถือเพื่อเป็นทุนสำรองระหว่างประเทศได้ในที่สุด

๔. แม้ว่าการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนของประเทศสมาชิกจะมีผลดีในหลายมิติ แต่ก็ไม่ควรมองข้ามถึงผลกระทบที่มาจากความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality) ที่จะนำภัยคุกคามภายนอกภูมิภาคที่อาจส่งผลกระทบต่ออาเซียนและประเทศสมาชิก เช่น อาชญากรรมข้ามชาติ การบริหารจัดการชายแดน การย้ายถิ่นฐานของประชาชนในประชาคมอาเซียน โรคระบาด การเชื่อมโยงโทรคมนาคมของทรพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

๕. ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สหรัฐฯ จีน และอาเซียนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ต่างฝ่ายต่างยังต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นอาเซียนจึงควรใช้หลักการถ่วงดุล (balancing) และหลักการปฏิสัมพันธ์ (engagement) ผสมผสานกัน เพื่อรักษาและควบคุมเสถียรภาพของการเมืองในภูมิภาค

๖. ไทยควรคำนึงถึงการบริหารประเทศภายหลังการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในช่วงต้นปี พ.ศ.๒๕๖๒ ต้องมีความต่อเนื่องของนโยบาย และผู้นำที่สามารถดำเนินนโยบายต่างๆ ที่ระบุไว้ได้อย่างต่อเนื่อง

♦ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในระดับรัฐบาลควรมุ่งดำเนินงานในบทบาทประธานอาเซียนภายใต้แนวคิดที่ได้ประกาศไว้ คือ “Advancing Partnership for Sustainability หรือ ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน” โดยให้ความสำคัญในประเด็นการสร้างความผูกพันระหว่าง ๒ ขั้วมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ และจีน การผลักดันให้การเจรจาความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) ให้แล้วเสร็จ การผลักดันให้อาเซียนมีกองทุนเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Infrastructure Fund: AIF) ที่ครอบคลุม และการคำนึงถึงผลกระทบที่มาจากความเป็นแกนกลางของอาเซียน (ASEAN Centrality)

การดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนนั้นมิวาระเพียง ๑ ปี รัฐบาลควรพิจารณาถึงประเด็นสำคัญเร่งด่วน ที่ต้องผลักดันให้แล้วเสร็จภายในกรอบระยะเวลาดังกล่าว และควรผลักดันให้อาเซียนเป็นแกนกลาง (ASEAN Centrality) ของสถาปัตยกรรมทางภูมิภาคได้อย่างแท้จริง ภายใต้ APSC 2025 เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์วิกฤตอาเซียนต้องออกแถลงการณ์ต่อวิกฤตการณ์ต่างๆ ของโลกอย่างทันถ่วงที ซึ่งจะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าอาเซียนสามารถพูดเป็นเสียงเดียวกัน มีเอกภาพ มีท่าทีร่วมกัน และไม่แตกแยก

♦ ข้อมูลอ้างอิง

๑. กรมอาเซียน. (๒๕๖๑). ไทยเปิดตัวแนวคิดหลักและตราสัญลักษณ์สำหรับการเป็นประธานอาเซียนในปี ๒๕๖๒. จาก <http://www.mfa.go.th>
๒. หทัยชนก ฤทธาคนี พुरुโม . (๒๕๖๑). เอกสารประกอบการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒. เอกสารอัดสำเนา.
๓. ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์. สรุปผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒ เรื่อง “แนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนให้มั่นคง ภายใต้บทบาทประธานอาเซียนของไทยในปี ๒๕๖๒”. เอกสารอัดสำเนา.

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา SSC Focus กรุณาส่งข้อคิดเห็นของท่านมายังคณะผู้จัดทำ (ศศย.สปท.) T/F : ๐๒ ๒๗๕ ๕๗๑๕ - ๑๖

๑. ท่านสนใจประเด็นใดเพิ่มเติม / เห็นว่าควรศึกษาเพิ่มเติม

การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ / เทคโนโลยี การทหาร พลังงาน / สิ่งแวดล้อม
 อื่นๆ

๒. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

บทวิเคราะห์โดย นางสาวธรรมาทิพย์ ภัลยาณมิตร ผู้ช่วยนักวิจัย กศย.ศศย.สปท.